

Які б визначення не надавалися різними авторами інтелекту, значення освіти в його формуванні є незаперечним, адже в процесі здобуття освіти людина отримує не лише знання, а й вчиться шукати способи вирішення різноманітних задач, застосовувати на практиці набуте, отже інтелектуально розвивається. Освіта стимулює інтелектуальну активність особистості. Під інтелектуальною активністю ми розуміємо стимульоване ззовні продовження мислення, особистісна властивість цілісної особистості, яка не зводиться до загальних розумових здібностей, ні до мотиваційних факторів розумової діяльності. Структура високого інтелекту забезпечує творче перетворення дійсності, творчість у її різноманітних видах і виявах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, інтелект є своєрідним виміром особистості, її незалежним фактором. Інтелект грає головну роль не лише в психіці людини, а й в її житті та є гнучкою й одночасно стійкою рівновагою поведінки, що являє собою систему найбільш життєвих і активних операцій.

В перспективі подальших досліджень, ми плануємо звернути увагу на проблему взаємозв'язку інтелекту та креативності (творча педагогічна діяльність та рівень розвитку інтелекту особистості), залежність навчальної встигаємості від рівня розвитку окремих інтелектуальних здібностей.

Література

1. Дружинин В. Н. Психология общих способностей. 3-е изд. – СПб.: Питер, 2007. – 367 с.
2. Рубинштейн С. Л. Принципы и пути развития психологии. – М.: Наука, 1959. – 264 с.
3. Стернберг Р. Д. Триархическая теория интеллекта // Иностранная психология. 1996. № 6. С. 54 – 61.
4. Холодная М. А. Существует ли интеллект как психическая реальность? // Вопросы психологии. 1990. № 5. С. 125 – 131.
5. Хелл Л., Зиглер Д. Теории личности. – СПб.: Питер, 1997. – 236 с.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2010 р.

УДК 378.015.31: 80

Сажко Л. А.

кандидат пед. наук, доцент

Київський національний лінгвістичний університет

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК УЧНІВ НА УРОЦІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

У статті розглядається проблема інтелектуального розвитку учнів на уроці іноземної мови за допомогою сучасних технологій навчання. Акцентується увага на таких технологіях як «навчання у співробітництві», «метод проєктів», «ігрова діяльність» та «портфоліо учня». Дається коротка характеристика вказаних технологій навчання.

Ключові слова: інтелектуальний розвиток, сучасні технології навчання, «навчання у співробітництві», «метод проєктів», «ігрова діяльність», «портфоліо учня».

В статье рассматривается проблема интеллектуального развития учащихся с помощью современных технологий обучения. Акцентируется внимание на таких технологиях как «обучение в сотрудничестве», «метод проектов», «игровая деятельность», «портфолио ученика».

Ключевые слова: интеллектуальное развитие, современные технологии обучения, «обучение в сотрудничестве», «метод проектов», «игровая деятельность» и «портфолио ученика».

This article is devoted to the problem of the school pupils intellectual development with the modern learning technologies. In this article are giving the short characteristics such technologies as «Student Team Learning», «Project Technology», «Play Activity», «Student Language Portfolio».

Key words: intellectual development, modern learning technologies, «Student Team Learning», Project Technology», «Play Activity», «Student Language Portfolio».

Педагогічна діяльність учителя спрямована, перш за все, на розвиток особистісних якостей кожного учня. Однак, як відомо, процеси навчання та розвитку не співпадають безпосередньо, а знаходяться у складній взаємодії. Навчання буде ефективним лише в тому разі, якщо воно йде попереду розвитку дитини, стимулює її до активної пізнавальної діяльності. Пізнавальні процеси пов'язані, в свою чергу, із інтелектуальними здібностями і мають великий вплив на розвиток останніх. Як зазначають науковці, *інтелект* є сукупністю здібностей, які характеризують рівень та якість розумових процесів особистості, це є здатність людини до мислення. Будь-яка мисленнева діяльність спрямована на вирішення певної задачі. Розвиток мислення дитини здійснюється в декількох площинах: у площині безпосереднього виконання дій, у площині образів та у площині мовлення (Л. М. Фрідман, І. Ю. Кулагіна). Вказані площині знаходяться у постійному взаємозв'язку. Особливу увагу в процесі розвитку мислення, а отже і інтелекту, необхідно приділяти мовленнєвій діяльності, адже мовлення є і засобом спілкування, і формою існування думки. Необхідно зауважити, що мисленнева діяльність пов'язана із такими психічними процесами як пам'ять, сприйняття, увага.

Навчальна діяльність для дітей шкільного віку є основною. Саме в процесі виконання навчальних дій розвиваються та удосконалюються всі мисленнєві процеси. формується індивідуальний стиль діяльності кожного учня, який проявляється, перш за все, у виборі різних способів вирішення завдань. Для учителя іноземної мови, метою якого є розвиток іншомовних комунікативних вмінь, на перший план виходить навчання школярів вибору мовленнєвих засобів, відповідних ситуації спілкування, з одного боку, і з іншого – створення умов для успішного інтелектуального розвитку кожної дитини.

У зв'язку із вищезазначеним виникає необхідність пошуку найбільш ефективних сучасних технологій навчання іноземних мов учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Метою даної статті є визначення вказаних технологій. Цією проблемою займалися чимало фахівців (Е. Г. Арванітопуло, Л. Я. Зєня, А. В. Кошишева, В. В. Копилова, Є. С. Полат, К. В. Фокіна та ін.), однак вимоги часу ставлять завдання щодо визначення та застосування на уроках іноземної

мови таких технологій, які б сприяли індивідуальному інтелектуальному розвитку кожного учня в умовах колективного навчання. На нашу думку, до таких технологій можна віднести: *навчання у співробітництві, метод проектів, ігрову діяльність та портфоліо учня*. Нагадаємо, як визначається науковцями поняття «технології навчання». Дослідники цього питання називають *технології навчання* сукупністю прийомів, дій учнів, які виконуються у певній послідовності та допомагають реалізувати той чи інший метод навчання, або навіть більш широко – сукупність методів навчання, які забезпечують реалізацію певного підходу до навчання (Є. С. Полат). Розглянемо вказані вище технології.

Навчання у співробітництві. Навчання у співробітництві визначається науковцями як найбільш успішна альтернатива традиційним методам (Є. С. Полат). Саме таке навчання допомагає реалізувати особистісно-орієнтований підхід у навчанні. Метою технології навчання у співробітництві є оволодіння навичками та вміннями кожним учнем на тому рівні, який відповідає його індивідуальним здібностям, формування комунікативних умінь, які забезпечують кожному можливість здійснювати іншомовне спілкування на відповідному рівні. Ця мета досягається завдяки основній ідеї навчання у співробітництві – навчання у колективі, виконання особистого завдання, працюючи в групі на спільний результат, який залежить від внеску кожного. Назвемо форми, в яких здійснюється навчання у співробітництві: *«Навчання в команді», «Ажурна пилка»,*

«Навчаємось разом», «Дослідницька діяльність». Яким чином організовується навчання за вказаними формами? Розглянемо це питання.

«Навчання в команді». Для виконання завдання учні поділяються на невеликі групи або команди, кожна з яких працює над окремим питанням загальної для всіх теми. Кожний член команди має своє особисте завдання, виконання якого впливає на успіх усієї групи. Необхідно зауважити, що така форма організації навчання має свої особливості, а саме:

– відсутність змагального характеру навчання між окремими групами, так як групи мають різні завдання;

– наявність індивідуальної відповідальності кожного за успішне виконання завдання всією групою;

– покращання кожним учнем своїх власних навчальних досягнень в процесі виконання завдання, порівняння цих досягнень із своїми попередніми, а не з досягненнями інших.

«Ажурна пилка». При організації роботи за цією формою учні об'єднуються у невеликі групи і працюють над однією темою, яка поділена на смислові блоки. Кожний член групи має знайти певну інформацію до тієї частини матеріалу, що визначена для нього. Потім ті учні окремих груп, які працювали над одним і тим же питанням, обмінюються інформацією. Наступним кроком буде повернення кожного до своєї робочої групи і повідомлення всім її членам доповненої інформації із вивченого питання. Потім кожна команда доповідас про виконану роботу. На заключному ета-

пі вчитель може викликати будь-якого учня попростити дати відповідь на будь-яке запитання до опрацьованої теми.

«Навчаємось разом». За такої форми навчання передбачається визначення невеликих груп за різним рівнем мовної та мовленнєвої підготовки. Кожна група отримує одне завдання, яке є підтемою певної широкої теми, над якою працює весь клас. В результаті спільної роботи окремих груп над частинами навчального

матеріалу досягається засвоєння всієї теми. В самих групах учні самостійно визначають ролі кожного для виконання спільного завдання. Учні в процесі взаємодії досягають не лише певних пізнавальних, творчих цілей, але й навчаються спільній творчій діяльності в колективі.

«Дослідницька робота в групах». Ця форма організації навчальної діяльності учнів характеризується самостійною спрямованістю виконання завдання. Учні самі вибирають підтему загальної теми та працюють індивідуально. Потім учні кожної групи готують доповідь за обраною темою та презентують її.

Таким чином, можна дійти висновку, що вищезазначені сучасні технології навчання у співробітництві створюють однакові можливості кожному учневі для удосконалення власних навчальних досягнень. Однак учитель має зважати на такі

особливості роботи учнів за цими технологіями на відміну від інших форм групової роботи:

- взаємозалежність членів групи при виконання завдань;
- відповідальність кожного члена групи як за свої власні навчальні досягнення, так і за досягнення інших;
- здійснення спільної навчально-пізнавальної, творчої діяльності в групі;
- соціалізація учнів в процесі виконання діяльності в групі;
- оцінювання роботи всієї групи.

Наступною технологією ми визначили *«Метод проектів»*, яка набула широкого розповсюдження в практиці навчання іноземних мов в умовах шкільної та вищої освіти. Існує ряд наукових досліджень, в яких підтверджена ефективність використання цієї технології (Е. Г. Арванітопуло, В. В. Копилова, Є. С. Полат). Звернемось до визначення поняття «метод проектів». Науковець Є. С. Полат називає цю технологію дослідницькою, пошуковою діяльністю учнів, яка передбачає не лише досягнення певного результату, але й організацію процесу досягнення цього результату. Як зазначають фахівці в області методики навчання іноземних мов, проєкт є самостійною роботою учнів, в якій мовленнєве спілкування органічно влітається в емоційно-інтелектуальний контекст іншої діяльності (гри, анкетування, випуску журналу тощо). Робота над проєктом є творчою діяльністю. Учні активно взаємодіють один з одним, здійснюють пошукову діяльність із особистісно значущої проблеми. Така діяльність вимагає від них самостійного переносу знань, навичок та вмінь в новий контекст діяльності. Таким чином в учнів розвивається творча компетенція, яка пов'язана із

інтелектуальними здібностями. Виконуючи творчі завдання, кожний учень має можливість проявити власну ініціативу, фантазію, креативність, активність та самостійність у вирішенні проблеми.

Організація проектної роботи потребує ретельної підготовки. Тому вчителю необхідно звернути увагу на наступні вимоги до вказаної діяльності, а саме:

- наявність значимої для дослідження проблеми, що вимагає самостійного пошуку її вирішення;
- визначення практичної, теоретичної, пізнавальної значущості передбачуваних результатів;
- самостійність діяльності учнів: індивідуально, в парах, в групах на уроці та поза уроком;
- структурування змістової частини проекту із вказівкою на результати його етапів та розподіл ролей;
- використання дослідницьких методів: визначення проблеми, завдань та гіпотези дослідження; обговорення методів дослідження;
- оформлення результатів, аналіз отриманих даних, підведення підсумків, корекція та висновки (В. В. Копилова).

Слід також зазначити, що проектна робота має поетапний характер. Проектна діяльність, як правило, складається з таких етапів: 1) вибір проблеми та формулювання конкретної теми проекту; 2) визначення груп та ролей учасників; 3) збір та обробка інформації; 4) підведення підсумків та презентація готового проекту. Форми організації проведення кожного етапу залежить від креативності вчителя, а результат – від його вміння організувати роботу таким чином, щоб в центрі уваги була діяльність учнів, щоб вони мали можливість проявити свій творчий потенціал та удосконалити свої досягнення.

Актуальним також залишається використання ігрових видів роботи на уроці іноземної мови. «Ігрова діяльність» визначається в методиці викладання іноземних мов як одна із сучасних технологій навчання. Хоча вчителям прийоми

цієї діяльності давно відомі, своєї привабливості та актуальності вона не лише не втрачає, а навпаки, розширює можливості удосконалення процесу оволодіння учнями іншомовною комунікативною компетенцією. Використання ігрових елементів сприяє створенню сприятливого психологічного клімату на уроці, наближає процес навчання до реальних умов спілкування, допомагає учням розкрити свій інтелектуальний потенціал. Адже гра, як складна та захоплююча діяльність, вимагає великої концентрації уваги, тренує пам'ять, розвиває мислення та мовлення, сприяє процесу соціалізації особистості. Гра захоплює навіть пасивних учнів та учнів з низьким рівнем підготовки, завдяки чому їхні

навчальні досягнення значно покращуються.

Гра завжди передбачає певне напруження емоційних та розумових дій, вміння прийняти рішення, загострює мисленнєву діяльність, наповнює

процес навчання для учнів більш глибоким змістом. Значення використання гри в навчальному процесі важко переоцінити завдяки таким її якостям (за В. В. Конишевою):

- гра активізує пізнавальну діяльність кожного учня, є ефективним засобом управління навчальним процесом;
- навчання у грі здійснюється завдяки особистої діяльності учнів, при цьому засвоюється до 90 % інформації;
- гра дає можливість вибору, самовираження, саморозвитку;
- гра має певний результат та стимулює учнів до досягнення цілей та усвідомлення шляхів досягнення цих цілей;
- процес навчання набуває особистісного значення для кожного учня;
- гра займає особливе місце в системі активного навчання: вона є одночасно і методом, і формою організації навчального процесу [3, с.13].

Отже, ми можемо дійти висновку, що ігрова діяльність сприяє комунікативній спрямованості навчального процесу, активізації мисленевих дій учнів при опанування іноземною мовою як засобом спілкування, підвищенню мотивації учіння, індивідуалізації навчання.

Серед сучасних технологій навчання визначають також «*Портфоліо учня*». У педагогічній літературі «Портфоліо учня» розглядається як інструмент самооцінки власної пізнавальної, творчої праці учня, рефлексії його власної діяльності, як комплект документів, самостійних робіт учня, як спосіб фіксування,

накопичення та ранжування індивідуальних об'єктивних успіхів (Л. Я. Зеня, С. С. Полат та ін.).

Розрізняють *дві групи різновидів портфоліо: портфоліо зовнішніх досягнень та портфоліо особистісного розвитку*. До *портфоліо зовнішніх досягнень* відносяться: *портфоліо документів* (папка із інформацією про успішність навчальної та пізнавальної діяльності учня), *портфоліо творчих робіт* (містить виконані учнем реферати, конкурсні роботи, твори, авторські матеріали, які супроводжуються коментарем автора) та *рейтингове портфоліо* (колекція контрольних робіт та діагностичних зрізів з навчальних предметів, рейтингова таблиця для фіксації досягнень учня). *Портфоліо особистісного розвитку* являє собою набір соціально значущих характеристик, якостей, зміна яких досліджується в динаміці розвитку та становлення кожного учня як особистості. Призначенням цього портфоліо є пізнання учнем своїх особистісних якостей з метою їх удосконалення в певному напрямку, з метою корекції та планування власних досягнень.

Вищезазначене дає змогу дійти такого висновку: використання сучасних технологій навчання в оволодінні іноземною мовою сприяє як удосконаленню процесу формування іншомовної комунікативної компетенції учнів, так і розвитку їхніх інтелектуальних здібностей. Наступним кроком нашого дослідження буде подальше вивчення проблеми використання сучасних технологій навчання на різних ступенях навчання в загальноосвітньому навчальному закладі.

Література

1. Арванітопуло Е. Г. Навчальні проекти з іноземної мови для учнів старшої школи / Е. Г. Арванітопуло // Іноземні мови. – 2007. – № 1. – С. 14-18.
2. Зеня Л. Я. Навчання іноземних мов у старшій профільній школі: Лекційно-практичний курс: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л. Я. Зеня. – Горлівка: Вид-во ГДПШМ, 2008. – 340с.
3. Коньшова А. В. Игровой метод в обучении иностранному языку / А. В. Коньшова. – СПб.: КАРО, Ми.: Издательство «Четыре четверти», 2006. – 192с.
4. Копылова В. В. Методика проектной работы на уроках английского языка: Методическое пособие / В. В. Копылова. – М.: Дрофа, 2004. – 96с.
5. Новые педагогические технологии в системе образования: Учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, В. М. Моссева. А. Е. Петров; Под ред. Е. С. Полат. – М.: Изд. центр «Академия», 2002. – 272с.
6. Полат Е. С. Портфолио ученика / Е. С. Полат // Иностранные языки в школе. – 2002. – № 1. – С.22-27.
7. Фокина К. В. Методика преподавания иностранного языка: конспект лекций / К. В. Фокина, Л. П. Тернова, Н. В. Костычева. – М.: Изд-во Юрайт, Высшее образование. – 158с.
8. Фридман Л. М. Психологический справочник учителя / Л. М. Фридман, И. Ю. Кулагина. – М.: Просвещение, 1991. – 288с.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2010 р.

УДК 378.015.31: 81

Петько Л. В.

кандидат пед. наук, доцент

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ИНТЕЛЕКТУАЛЬНОЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПОЗАНАВЧАЛЬНІЙ РОБОТІ

У статті розглядається інтелектуальне виховання студентів педагогічних вищих навчальних закладів у процесі вивчення англійської мови шляхом залучення вихованців до позанавчальної діяльності як один із факторів професійної підготовки майбутніх учителів.

Ключові слова: *інтелектуальне виховання, критерії інтелектуального виховання, студенти, професійна підготовка, учитель, емоції, іноземна мова.*

В статье рассматривается интеллектуальное воспитание студентов педагогических высших учебных заведений в процессе изучения английского языка путём вовлечения воспитанников к внеурочной деятельности как один из факторов профессиональной подготовки будущих учителей, иностранный язык.

Ключевые слова: *интеллектуальное воспитание, критерии интеллектуального воспитания, студенты, профессиональная подготовка, учитель, эмоции.*

Actual aspects of the problem of the intellectual education of the students of the higher school as future teachers are considered in this article.

Key words: *intellectual education, criteria of the intellectual education, a professional training, students, a teacher, emotions, a foreign language.*